

A LELKIPÁSZTOR KÜLSŐ ÉS BELSŐ ELHÍVÁSA

Ebben a tanulmányban a református lelkészi elhívást abból a szempontból vizsgálom meg, hogy 33 lelkipásztorral készült interjú tükrében a *vocatio externa* (külső) és a *vocatio interna* (belső) elhívás kérdései hogyan jelennek meg a lelkészi identitás kialakulása során.¹ A tanulmányban kitérek arra a kérdésre, hogy a lelkészi pályán a belső motivációhoz sajátos módon sok esetben kapcsolódik egy-egy bibliai vers, mintegy bizonyosságot és perspektívát adva az elhívott ember számára az egész életére nézve. Mivel több lelkész utalt a külső és belső elhívás különbségtételére, ezért röviden ismertetem a reformátori elképzeléseket az elhívással kapcsolatban, különös tekintettel a puritán hagyomány következményeit a mai lelkészi elhívás-élményekkel kapcsolatban. A lelkészi életpályák mutatják, hogy az elhívás nem egy lezárt folyamat, hanem élethelyzettől függően időről időre előkerülnek a személyes elhívást érintő kérdések. Ezért ezt az újra és újra végbemenő reflexiós folyamatot egy saját modellben próbálom összegezni. A tanulmány végén pedig azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy vajon az egyházi szolgálatból való kilépés mennyiben módosítja a volt lelkészek elhívással kapcsolatos nézeteit.

BEVEZETÉS

Robert Bellah *Habits of the Heart* című könyvében arról ír, hogy a munka világában a ma emberének szüksége lenne arra, hogy az elhívás és a küldetés szavak jelentését újraértelmezzük, és ezek ne csupán az egyéni ambíciót és eredményeket,

¹ Ezúton szeretnék köszönetet mondani Hámori Ádám kollégámnak és az általa vezetett egyházszociológiai szeminárium teológus hallgatóinak, akik az elmúlt három év során összesen 33 protestáns lelkipásztorral készítettek interjút az ország különböző pontjain. A kutatásban közreműködő lelkipásztorok nem csupán gyakorlati tapasztalatok megszerzésében segítettek a lelkész- és vallásánár-képzésben részt vevő hallgatóinkat, de értékes meglátásokkal is gazdagították az egyházzal alkotott képünket, valamint egyházunk szociológiai, szervezeti sajátosságairól meglévő ismereteinket. Az interjúk anyagát, az interjúrészleteket a társadalomtudományos közlemények módszertani gyakorlatának megfelelően anonim módon idézzük. A kutatás célkitűzéséből adódik, hogy az információkat, interjúszövegeket elsősorban nem személyhez kötöten, hanem a tágabb jelenségkör sajátosságainak bemutatására használjuk.

hanem a közösségért végzett hivatást is jelentsék.² Ez a fajta belső motiváció a lelkészi szolgálatban alapvető módon megjelenik, de nemcsak a közjóért, hanem minden keresztyénnel együtt Isten országának építéséért is történik, sőt, az egyházi szolgálatban állók esetében ez kiegészül Isten speciális elhívásával is. A speciális elhívás részei a *vocatio externa* (külső) és a *vocatio interna* (belső) elhívás. A Magyarországi Református Egyház választójogi törvényének Preambuluma így foglalja össze a lelkészi elhívás összefüggéseit:

„A Magyarországi Református Egyház a Szentírás alapján, hitvallásaihoz ragaszkodva az egyetemes papság elvét vallja. Ugyanakkor szükségesnek és indokoltnak tartja a lelkészek és a választott tisztségviselők szolgálatba állítását. Krisztus az Ő Anyaszentegyházának mindenkor ad pásztorokat és tanítókat az Ő testének építésére (Ef 4,11.12; 1Kor 12,28). Ezekre a szolgálatokra az Istentől kapott belső elhívás, és annak külső megerősítése útján kerül sor.”³

Ebben a tanulmányban kifejezetten a református lelkészi elhívást vizsgáljuk abból a szempontból, hogy mely bibliai és teológiai témák reflexiói jelennek meg a lelkészinterjúkban.

Ez a tanulmány része egy nagyobb vállalkozásnak, melynek során a 33 lelkész életének „megtörténetét” (Kernnarration)⁴ követve tartalomelemzés módszerével összesen kilenc téma mentén vizsgáljuk a lelkészi identitás kulcskérdéseit.⁵ Módszertanát tekintve a tanulmánynak nincs előzetes hipotézise, amit igazolni szeretnénk, hanem az interjúkban előkerült témák összegzését és tudományos igényű, de egy lehetséges reflexióját írjuk le. Fontosnak tartjuk, hogy ne az előzetes sémák igazolása, vagy illusztrációja legyen egy-egy lelkésznek a beszámolója, hanem a témák „párbeszédbe kerüljenek” a tudományos sémákkal. Abban, ahogy a tudományos sémák és az élettémák egymást kiegészítve jelennek meg,

² R. N. Bella – R. Madsen – W. M. Sullivan – A. Swidler – S. Tipton: *Habits of the Heart – Individualism and Commitment in American Life*, New York, Harper & Row, 1986, 287–288.

³ 1996. évi I. Törvény, a Magyarországi Református Egyház választójogi törvénye (a 2002. évi IV., a 2005. évi V., a 2010. évi I., a 2011. évi I., a 2013. évi VII. és a 2014. évi III. törvény módosításaival egységes szerkezetben).

⁴ H. Keupp – T. Ahbe, – W. Gmür – R. Höfer – B. Mitzscherlich – W. Kraus – F. Straus: *Identitätskonstruktionen – Das Patchwork der Identitäten in der Spätmoderne*, Hamburg, Rowohlt, 1999, 217.

⁵ A kutatás során vizsgáljuk a szülői házat, a serdülő éveket, a megtérést, az elhívást, a teológiai éveket, a munkához és a magánélethez valamint a hatalomhoz és az anyagi világhoz való viszonyt, illetve a spiritualitás témáját. A módszertanhoz lásd C. White – K. Woodfield – J. Ritchie: Reporting and Presenting Qualitative Data, in J. Ritchie – J. Lewis (eds.): *Qualitative Research Practice – A Guide for Social Science Students and Researchers*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2003, 287–320, 311–313.

Dietrich Ritschl szemléletét követjük, hiszen, ahogy ő fogalmaz, az (élet)történetek az elsődleges nyersanyagai a teológiának. Szerinte a teológiában kétféle nyelvet használunk. Az egyik a tudósító, a másik az úgynevezett megszólító nyelv. Ezek közül az első tipikusan a hit történeteinek elbeszélésére, a második pedig doxológikus, Isten dicsőítésére szolgál.⁶ Hauerwas ennél is továbbmegy, és azt állítja, hogy a dogmatikus nyelvhasználat is narratívákra alapszik, a dogmák mögött történetek húzódnak meg. A vallásos ember gondolkodását és a teológiát oly mértékben meghatározza a narratív gondolkodásmód, hogy paradigmátikus megfogalmazásaink is erre épülnek.⁷ Ebben a tanulmányban ezek az élettörténeti „nyersanyagok” válnak a vizsgálat tárgyává, és annak járunk utána, hogyan vélekednek a lelkipásztorok életükre nézve egy olyan teológiai fogalomról, mint az elhívás.

BIBLIAI IGÉK ÉS AZ ELHÍVÁSÉLMÉNYEK

Az elhívásnak több jelentésárnyalata van a Szentírásban. A héber ige *qar'a* mint hívás, számos helyen és számos jelentéssel előfordul az Ószövetség lapjain. Jelentései közül kettő utal a hívásra mint Isten aktív cselekvésére. Az első ezek közül a meghívás, ami jelenthet a megemlékezéstől a bűnbánatig sok mindent.⁸ Előfordul, hogy az elhívás egy-egy konkrét személynek szól, mint például Mózes vagy Sámuel esetében.⁹ A *qar'a* ige másik főbb jelentése pedig a kiválasztás, az elválasztás jelentéstartalmakkal bír. Ilyen értelmű például Isten népének a kiválasztása, vagy egy személy kijelölése is.¹⁰ Sokszor úgy jelenik meg a hívás, mint Isten gondoskodó tette arra nézve, hogy szabadulást hozzon népének.¹¹

A hívás szó kapcsán az Újszövetségben is két főbb jelentéssel találkozunk, úgymint összehívás és kiválasztás. A görög kifejezés *kaleō*, *klētos*, és *klēsis* többnyire meghívásként jelenik meg az evangéliumokban. Az „elhívottak” szó ezekben az igeszakaszokban egy nagyobb közösséget jelent, és azok válnak választottá, akik erre válaszolnak. Ezen igeszakaszok tükrében az általános hívásban Krisztus megváltásának örömhíre és a megtérésre és Krisztus követésére hívás

⁶ D. Ritschl: *Zur Logik der Theologie – Kurze Darstellung der Zusammenhänge theologischer Grundgedanken*, München, Chr. Kaiser Verlag, 1984, 181.

⁷ S. Hauerwas: *Seelig sind die Friedfertigen – Ein Entwurf Christlicher Ethik*, Neukirchen, Neukirchener Verlag, 1995, 71.

⁸ 1 Sam 16,3; Jer 3,12; Zak 7,13; Ézs 22,12; 50,12.

⁹ Ex 3,4; 1Sam 3,4kk.

¹⁰ Deut 28,10; 2Krn 7,14; Isa 43,1; Jer 14,9; Dán 9,18; Hós 11,1; illetve Ex 31,2; Num 1,16

¹¹ R. P. Stevens: *The Other Six Days – Vocation, Work, and Ministry in Biblical Perspective*, Eerdmans, Grand Rapids, 1999, 5.

mindenkinek szól. Az Újszövetségben végig nyomon követhető a hívás és a kiválasztás közötti kapcsolat, illetve feszültség. A Szentlélek munkája jelenik meg abban, amikor valaki meghallja a hívást azért, hogy részt vegyen a többiek javára Isten országának építésében.¹² Pál a *kalēo* igét huszonkilencszer, *klēsist* nyolcszor, a *klētost* pedig hétszer használja, többnyire Isten az aktív fél és a hívás Krisztushoz hívást jelent.¹³ Isten hívását emberileg nem lehet befolyásolni és minden emberi törekvéstől független: „Mert ő szabadított meg minket, és ő hívott el szent hívással, nem a mi cselekedeteink alapján, hanem saját végzése és kegyelme szerint.”¹⁴ Akárcsak a Biblia többi részében, Pálnál is az elhívás – legyen az akár egyéni, akár közösségi – általában nemcsak az elhívottakért, hanem a tágabb közösség érdekében is történik. Az újszövetségi elhívás fogalmát így foglalja össze Paul Stevens:

„A misszióknak két fókuszot kell szem előtt tartania, látva, hogy a megváltás eljött ebbe az életbe és a világba, ugyanakkor látni a megváltás végső célját is, ami több mint, hogy a mennybe juthassunk. Ez pedig nem kevesebb, mint a teljes kapcsolat Istenünkkel, egy tökéletesen megváltott nép és egy teljesen véghezvitt teremtés (új és új föld).”¹⁵

Az elhívás közösségbe vonja az egyént Krisztussal, majd pedig Krisztus testével, az egyházzal.¹⁶ Az így létrejövő közösséget az Újszövetség gyakran az *ekklēsia* (kihívottak) szóval illeti.¹⁷

A lelkeszi identitás szempontjából fontos látnunk, hogy az Újszövetségben az evangélium hirdetése, a pásztori és tanítói feladatok ellátása elsősorban kegyelmi ajándék és nem speciális elhívás kérdése. A lelkeszi szerep kapcsán láthatjuk, hogy nem külön isteni elhívás, hanem a kegyelmi ajándék meglétét konstatáló gyülekezet ruház fel tisztséggel valakit. Rudolf Bultmann így írja le ezt a folyamatot:

„A fejlődés menete (...), hogy egyrészt a karizmatikusok, amennyiben igehirdetők, egyre inkább tisztségviselőkké válnak, vagyis az eredetileg személynek adott karizmát egyre inkább olyan tisztség-karizmának tekintik, melyet ordinációval ruháznak rá valakire (1Tim 4,14; 2Tim 1,6), másrészt az ige hirde-

¹² Róm 8,30; 1Kor 1,9; Gal 1,15; 2Thessz 2,13–14; 2Tim 1,9; Zsid 9,15; 1Pét 2,9

¹³ 1Thessz 2,12; Gal 1,16 és 1Pét 1,15

¹⁴ 2Tim 1,9 és Róm 9,11,16

¹⁵ Stevens: *The Other Six Days*, 201.

¹⁶ 1Kor 1,9; Ef 1,1-4; Kol 3,15.

¹⁷ Ef 5,25; 1Tim 3,15; Zsid 12,23

tését, tisztséghez kötődő jogként vagy kötelezettségként, egyre inkább a gyülekezeti tisztségviselőkre ruházzák.”¹⁸

A lelkészinterjúk során nem minden interjúalany tért ki a kegyelmi ajándékainak kérdésére, de akik megemlítették, azok esetében leginkább konkrét bibliai ígékhez kapcsolódik a belső motiváció, a megszólítotttság:

„S vasárnap olvastam, naponta olvastam az ígét, a bibliaolvasó kalauzt, és akkor [évszám] októberében, s akkor az volt az ígében, miközben imádság után kinyitottam, hogy: menjetek el a világba és tanítsátok az evangéliumot, minden teremtésnek. Akkor nagyon mélyen érintett ez. Az volt már az utolsó kérésem, kérdésem: hogy ugye nem tudom mivé legyek. De kérek, azt mutasd meg, hogy ha azt akarod, hogy én az evangéliumod hirdetője legyek, úgy tőtől talpig, az a terved: mutasd ki, ha nem ez, akkor a többit majd még lehet esetleg továbbgondolni. De ez meg eléggé egyértelmű, hogy ezt elolvastam, ez eléggé megdöbentett a válasz és aztán először meg is ijedtem ettől. (...) Akkor édesapámtól kaptam egy könyvet, amire már nagyon régen vágytam. Külföldről hozták be ezeket a könyveket. Külföldön nyomtatták... Chambersnek a *Jézus mindenek felett* című könyve. S aznap elolvastam az ígét. Nagyon nagy örömmel, mert tudtam, hogy nagyon mély gondolatai vannak ennek a festőművészből lett misszionáriusnak, lelkésznek. S ahogy elolvastam, az volt az aznapi ige, hogy: Hálát adok neked Atyám, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és értelmesek elől, s kinyilatkoztattad a kisdedeknek. Igen, Atyám, mert így volt neked kedves. Ez mérhetetlen mélyen felszabadította a szívemet. És a magyarázat is erről szólt, ha megértettem valamit, álljak rá, és Isten meg fogja nyitni az összes többit. Megértettem valamit, félelem töltötte el a szívemet először, megvallottam valamit, amit megértettem, most pedig egy pecsétet tett rá Isten. Onnantól kezdve egy olyan felszabadító érzés fogott el, ami tényleg szívből mondhatom, hogy látja a szívemet. Azóta is tart, ez harmincegy évvel ezelőtt történt, s utána már nem az volt a kérdés, hogy hogyan, kell-e, vagy miért is kell, hanem hogy tényleg ez, hogy fog ez végbemenni!?” (11/15)

Előfordul, hogy egy lelkész életében az elhívás élménye nem kötődik konkrét bibliai ígékhez. Ez később hiánymotívumként, a közösségi normától való eltérésként jelenhet meg. Úgy tűnik, hogy bizonyos egyházi (szub)kultúrákban

¹⁸ R. Bultmann: *Az Újszövetség teológiája*, Budapest, Osiris, 1998, 365.

szinte elvárás a teológussal, lelkéssel szemben, hogy elhívását bibliai igével tudja alátámasztani:

„Tulajdonképpen anélkül jöttem én ide, hogy különösebb nagy elhívásélmény vagy ige, vagy mit tudom én mi lesz. Akkoriban még Mikuláskor, tehát e tájt, mint most vagyunk, még kevesen is voltunk, tehát összesen nem voltunk százan a teológián. Tehát hetvenen az öt évfolyamon, évfolyamonként tizennéhányan voltunk. Elfértünk, még akkor lent volt az ebédlő, ahol most a könyvtárba megyünk, ott volt az ebédlő. És akkor Mikuláskor mindenkinek föl kellett állnia és elmondania, hogy miért jött ide. És akkor föláll az első sor, és Ézsaiás, és Jeremiás: Menj, ints és pusztíts és építs. Akkor mondták az igéket, én SZ betűs vagyok, hála Istennek a sor végén vagyok, és rádöbentem, hogy nem fogok tudni igét mondani. Nem fogok itt fölállni és hazudni, hogy mit tudom én Jelenések könyve ez meg ez, és hogy milyen élményem volt, és ekkor kaptam, meg akkor kaptam, hanem fölálltam és mindenki legnagyobb megdöbbenésére azt mondtam, hogy – és ezzel utalok a kérdésre – nem tudom, hogy mit keresek itt, de remélem, hogy ötödév végére már fogom tudni. Odajött hozzám valaki, aki esperes a Tiszán innen és azt mondta, hogy: „te, itt nem szokás őszintének lenni”. *(nevet)* Ezt nem tanultam meg, ezt a leckét és ennek lettek következményei. Tehát nem volt igei elhívásom. Volt egy erős indíttatásom a spiritualitásra, a szakralitásra, ezt most már utólag mondom. Mindenképpen emberekkel akartam foglalkozni...” (6/14)

A lelkészi pályán a belső motivációhoz sajátos módon sok esetben kapcsolódik egy-egy bibliai vers, mintegy bizonyosságot és perspektívát adva az elhívott ember számára egész életére nézve, egy-egy bibliai gondolat, mely önmagát gondoltatja tovább és egyfajta életértelem-metaforává, vezérgondolattá nemesül.¹⁹

A HIVATÁS PROTESTÁNS OLVASATA

Mivel több lelkész utalt a külső és a belső elhívás elkülönítésére, fontos, hogy röviden ismertessük a reformátori elképzeléseket az elhívással kapcsolatban.

Luther két szempontból is újat hozott az egyházban a hivatásértelmezésben. A középkorig a felszentelés szentségében részesült papok és szerzetesek „maga-

¹⁹ Siba Balázs: *Isten és élettörténet – A narratív identitással kapcsolatos kutatási eredmények gyakorlati teológiai jelentősége*, Budapest, Loisir Kiadó, 2010, 159.

sabb rendű” morált képviseltek, amelynek fő követelményei a szegénység, az önmegtartóztatás és az engedelmesség voltak. Ezekre utaltak a *consilia evangelica* kifejezéssel, míg a többi hívőre a tízparancsolat, a természeti törvények és a lelkiismeret etikája, vagyis a *praecepta evangelica* vonatkozott.²⁰ A szolgálat, amit a felszentelt személyek végeztek, magasabb rendűnek számított, mint a laikusok által végzett munka. Luther értelmezésében azonban sem a klerikusok, sem pedig az általuk végzett feladatok magasabbrendűsége nem szerepel. Meglátása szerint a legtöbb hivatás Isten számára kedves és előtte értékbeli különbség nincs a szakmák között: „Isten szorgalmat és hűséget követel minden hivatásban.”²¹ Luthernél és Kálvinnál az Isten dicsőítésére gyakorolható a legtöbb emberi hivatás, ezzel a világi hivatások is egyenlőképpen fontosak, csakúgy, mint a klerikusok szolgálata.²² Kálvin még ennél is továbbmegy hivatásetikájában és a világi hivatások megszentelt voltáról beszél, szerinte a munka tekinthető a hit megélése és megtartása egyik formájának.²³ A fő kérdés nem a klerikus vagy laikus elhívás közti különbség, hanem az üdvösségre való kiválasztottság lesz:

„Kétféle neme van az elhívásnak. Van ugyanis általános elhívás, amely által Isten az evangéliumnak külső hirdetésével egyaránt magához hív mindenkit, még azokat is, akiknek a halál illatára és a súlyosabb elkarhozás okára adja azt eléjük. Van egy különleges neme is az elhívásnak, amelyre Isten legtöbbször csak a hívőket méltatja, amikor lelkének benső megvilágosodása azt eredményezi, hogy az ige hirdetése szíveikben fogatos lesz.”²⁴

Amíg *vocatio generalis* (általános elhívás) mindenkit érint, aki hallja az evangéliumot, addig a „hivatalosak” közül a *vocatio specialis* (különleges elhívás) a hívőket érinti, akik szívében a hirdetett ige bensőleg „megfog” a Szentlélek belső bizonyágtétele által. Akik részesülnek a különleges elhívásban; ők a választottak. Az üdvösségre választottak egyik bizonyága a hívő fáradhatatlan hivatásvégzése. A lelkeszi hivatást tekintve Luther az egyetemes papság elvét vallja, de nézete szerint a közösség tanítása és az ige hirdetés csak a lelkipásztorok dolga. Minden hívő részese az egyetemes papságnak, de a lelkeszi tisztség

²⁰ Magyar Katolikus Lexikon > E > evangéliumi tanácsok: <http://lexikon.katolikus.hu/E/evang%C3%A9liumi%20tan%C3%A1csok.html> (Letöltés: 2016. január 16.)

²¹ Luther M.: *Asztali beszélgetések*, Budapest, Helikon, 1983, 222.

²² Kálvin J.: *A keresztyén vallás rendszere*, II. kötet. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995, 542–543. Lásd még Wingren, G.: *Luther on Vocation*, Philadelphia, Muhlenberg Press, 1957, 2.

²³ Fazakas Sándor: Kálvin szociáletikája, in uő (szerk.): *Kálvin időszzerűsége. Tanulmányok Kálvin János teológiájának maradandó értékéről és magyarországi hatásáról*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2009, 104–139, 117.

²⁴ Kálvin: *A keresztyén vallás rendszere*, 257.

nem egyetemes érvényű.²⁵ Kálvin közösségi szolgálatról beszél, melyben a pásztor, a presbiter, a doktor és a diakónus közösen végzik az ige szolgálatát, de ő is különös jelentőséget tulajdonít a lelkészi tisztségnek: „Mert sem a napnak a fénye és melege, sem az étel és ital nem oly szükségesek a jelen élet ápolására és fenntartására, amily szükséges az apostoli és pásztori tiszt az egyháznak e földön való megtartására.”²⁶ A puritán hagyomány hasonló módon megkülönbözteti a lelkészi elhívást a többi elhívástól. Például a puritán író, William Perkins így írt erről: „A szent szolgálat egy magasztos és kiváltságos hivatás. Akkora megtiszteltetés és kiváltság ez, hogy csak a legkiválóbb ajándékokkal bírók kapnak hívást, hogy magukat e magasztos célnak szenteljék.”²⁷ A lelkipásztori kegyelmi ajándékok különlegességét (nem kivételességét!) az isteni rendelés adja. Éppen ezért a hívó életre szóló elhíváson túl a szolgálathoz szükséges kegyelmi ajándékok meglétéről való megbizonyosodás kulcsfontosságú a puritán-protestáns teológiában.²⁸ Török István így foglalja össze a református tanítást a belső elhívás és az egyházi tisztségekben való külső megerősítés összefüggéseiről:

„Magukat a tisztségviselőket is úgy hívja el a gyülekezet az egyházi szolgálatra, mint akikben a karizmák jelenlétét felismerte és ennek alapján szolgálatukat igényli. Az egyházi tisztség nem valami *ius divinum* alapján áll, mint a római egyház állítja, de igenis *donum Dei*. Ez azt teszi: tisztség emberileg nem 'kreálható', jogilag a legjobb rendtartással sem biztosítható, hanem az egyház szüntelen könyörgésének tárgya. Kéri a gyülekezet, hogy Isten küldjön újra meg újra alkalmas munkásokat az ő szántóföldjére. Mint Isten ajándéka, az egyházi tisztség szent dolog, amellyel csak szentül szabad élni. Az egyházi tisztséget senki sem bitorolhatja, a gyülekezet háta mögött fondorkodás által, vagy a gyülekezet megvesztegetésével önkényesen magához nem ragadhatja. Az egyház szolgálait hívják meg és válasszák meg törvényes egyházi választással. De nem akárcit választva, hanem Isten választottját keresve.”²⁹

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az általános és speciális elhívás minden hívőre vonatkozik és érvényben magad. A különböző szolgálatok esetén pedig a kegyelmi ajándékok megkapását, meglátását és a közösség számára való

²⁵ G. D. Badcock: *The Way of Life – A Theology of Christian Vocation*, Eerdmans, Grand Rapids, 1998, 33.

²⁶ Kálvin: *A keresztyén vallás rendszere*, 339.

²⁷ W. Perkins: *The Calling of the Ministry*, Edinburgh, Banner of Truth Trust, (1605) 1996, 99.

²⁸ A. Mallory: *Saints, Sinners, and the God of the World*, The Hartford Sermon Notebook Transcribed 1679–80, Brill Academic Pub, 2011, 20.

²⁹ Török István: *Dogmatika*, Amsterdam, Free University Press, 1985, (30.1. alfejezet) 258.

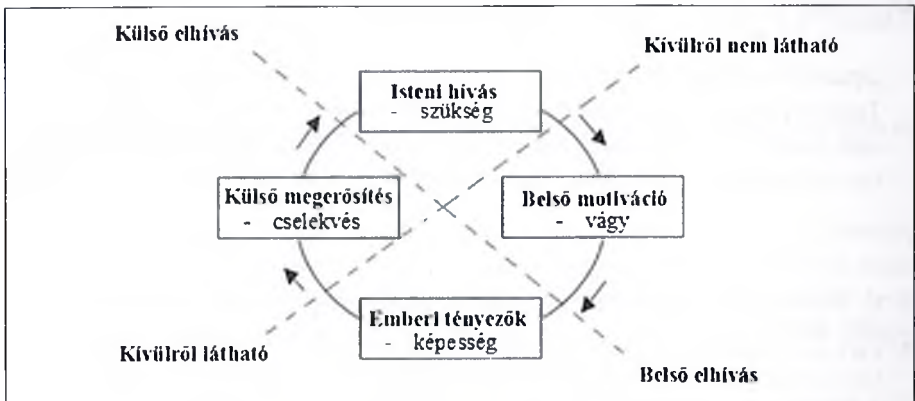
használatát értelmezhetjük bizonyos feladatokra szóló külső és belső elhívás dimenzióiban. Ez esetben nemcsak a lelkészeknek, hanem az egyházban/gyülekezetben tisztséget betöltők és konkrét feladatokat ellátók esetében is beszélhetünk a külső és a belső elhívás kérdéséről. Egy lelkipásztor így látja a reformátori elvek érvényességét saját helyzetére nézve:

„Hogyha a külső és a belső elhívásban hiszünk, akkor: amikor megkérdezték, hogy vállalom e, azt mondtam, hogy igen, ez a belső elhívás. A közösség azt mondja, hogy »Igen, téged szeretnénk«, ez meg a külső elhívás. Ebben hiszünk. Ez a református egyház hite. Igen, most akkor az van, hogy a külső elhívás nem volt meg, oké. Na, akkor csináljuk azt, ami megy. Hiszen ebben a gyülekezetben megvan a külső elhívás, ide megválasztottak. Ebbe a szolgálatba ott van, hogy tegyem oda a legtöbbet. Ott vagyunk, egy céltudatos gyülekezet, stratégiát képzés és ezt kéne apró pénzre váltani.” (13/28)

A KÜLSŐ ÉS A BELSŐ ELHÍVÁS ÖSSZEFÜGGÉSEINEK EGY LEHETSÉGES MODELLJE

A lelkészinterjúban a külső elhívás elsősorban a környezet által a lelkipásztori hivatásban való megerősítést jelenti, de teológiai értelemben a külső elhívás ennél többet jelent. Elsősorban Isten a cselekvő, aki megszólítja az embert, ez a hívás is az emberen kívülről érkezik.³⁰

1. ábra: A külső és a belső elhívás összefüggéseinek modellje (saját szerkesztés).

³⁰ H. Plessner: *Conditio Humana*, GS. Bd VIII., Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1981, 390–391. Vö: W. Pannenberg: *Mi az ember?* Budapest, Egyházfórum, 1991.

Az általam vázolt modellben az első lépés az Istené, megjelenik valamilyen hiány, szükség, külső indíttatás, amire az elhívott belső világában „rárezonál,” meghallja és igent mond a hívásra.³¹ Ha az életben a különböző hívások közül valamelyik indíttatással éri, akkor következik a valóság próbája, hiszen az elhívott nem biztos, hogy adott élethelyzetében képes a vállalt küldetést teljesíteni. Lehet, hogy még fejlődnie, tanulnia kell, vagy tovább keresnie, hogy az isteni hívást milyen formában teljesítse életében.³² Ha a készség képességgel párosul, akkor pedig a közösségi kontroll jut szerephez. Az elhívott környezete vajon meglátja-e benne az Istentől elhívott embert? Az elhívás több szintű interakció eredménye: az Isten és én, én önmagammal, az egyén és a közösség, illetve a közösség és Isten közötti párbeszéd együttese erősítheti meg az elhívottat elhívásában. A lelkesítő életpályák mutatják, hogy ez nem egy lezárt folyamat, hanem élethelyzettől függően újra és újra előkerülnek a személyes elhívást érintő kérdések: a teológiai felvételi előtt, az egyetemi évek alatt, majd pedig a gyülekezeti szolgálat kezdetén, illetve azokon a pontokon, amikor a lelkész munkája során különböző válaszutak elé kerül, kríziseket él át. Például kis gyülekezet, de sok szabadidő, kevés fizetés, gyülekezetváltás, magánéleti krízisek, vagy az egyházvezetéssel való konfrontáció kapcsán újra előkerülhetnek a „helyemen vagyok-e”, „mi az én küldetésem” típusú kérdések. Ezekben az időszakokban különösen hangsúlyossá válik, hogy ez a fent vázolt reflexiós kör hogyan megy végbe az Isten, az egyén és a közösség interakcióiban.

Az elhívás a megtérésélményekhez hasonlóan folyamatként jelenik meg, de egyeseknél egy-egy konkrét eseményhez kötődik az elhívás önhermeneutikai reflexiós körébe való bekapcsolódás, rendszerint egy bibliai vers megértése, vagy egy referenciaszeméllyel való találkozás alkalmával.³³ Arról, hogy ez a reflexiós kör többször végbemegy, az egyik lelkész így vall:

„Igazából aztán elhívás volt az út ott. Most nem tudom, hogy azt mondtam-e? Tudtam, hogy jó helyen vagyok – vagy ezt csak éreztem –, de nagyjából ennyi volt, tehát nem volt semmi katartikus élmény. Utólag aztán majd ez még biztos jön, ahogyan értékeltém, miért vagyok ott – abban aztán van szerep. Majd

³¹ O. Wikström: *A kápráztató sötétség – Szempontok a lelkivezetéshez*, Budapest, Luther Kiadó, 2013, 204. kk.

³² Pál Ferenc: *Önbecsülés és spiritualitás in Bíz Magadban! Önértékelés, önfogadás, önbecsülés*, Nyitott Akadémia, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2014, 143–180, 157.

³³ A Bibliai ige mint Isten közvetlen üzenete a „transz-szociális szignifikáns másiktól” kapott üzenet jelenik meg a hívó számára. Vö: Németh Dávid: *Pásztorálanthropológia I.*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan Kiadó, 2012, 417.

később jön a megerősítés, abban, hogy jó helyen vagyok. Két időben és két helyen; teológia alatt is; a második lelkészsképesítő vizsga után.” (13/17)

Az elindulásban (az első reflexiós kör) is fontos a külső megerősítés:

„Az ifi közösségem is nagyon megerősítő volt, így körbe álltak, imádkoztak értem, megáldottak, illetve a szüleimtől megint ez az ilyen ellentétes, hogy biztos, hogy ezt akarod? Apukám így inkább az egyháznak a negatívumait állította elő, hogy ezért jól gondoljam meg, így nem tudom, tehát volt egy ilyen, de ez is inkább megerősített azt gondolom abban, hogy az jó lesz. Tehát hogy, egy ilyen elhívásfolyamat élményem is idekötődik. Hát meg nagyon sok ilyen beszélgetés, most a konkrétakra nem is emlékszem, csak tényleg ezek. Annyi kérdést feszegettünk, boncolgattunk, volt, hogy este így filozofáltunk. Volt egy osztálytársam, aki nagyon szeret különösen is ilyen hitvédelem, vagy hitvitákat velem rendezni. Ő kételkedő volt, én akkor ilyen fix ember, és akkor így, egymást győzködtük. (...) tehát rengeteget beszélünk ezekről, most olvastam is utóbb: a középiskolásoknak nagyon fontos, hogy saját közegükben tudnak ezekről beszélni.” (21/17)

Az elindulás után a későbbiekben is hangsúlyosan jelenik meg a környezet viszonyulása az elhívott ember belső készítettségéhez. Például a teológiai felvételi (újabb reflexiós kör) külső megpecsételéssel, megerősítésével szolgál több bizonytalankodó számára:

„És utána jött egy nagy fordulat, a felvételit követően, nem pusztán az, hogy fölvettek, ez is egy nagy, pecsétes ajándék volt, hogy elfogadták az én felvételemet is.” (11/15)

Teológiai tanulmányai során is többször szembesül a hallgató az elhívásának kérdéseivel (újabb reflexiós kör):

„Nagyon sokakon láttam, hogy hogyan zavarja meg a hívő szívüket a komoly elhívásba vetett hitüket az a fajta teológia, amely sokszor úgy tűnik: azon fáradozik, hogy mi miért nem lehet a Szentírásban úgy, ahogy megvan írva. Nem azon fáradozik, hogy mi miért lehet, hogy úgy volt vagy miért kellett, hogy úgy legyen, mint ahogy megírja maga az Ige.” (15/6)

Később egy konkrét gyülekezetbe, szolgálati helyre kerülés során az elhívás kérdései újra választ várnak mind az elhívottól, mind pedig a környezetétől (újabb reflexiós kör):

„Abban az esetben igen, hogy ez könnyen billenti oda a dolgot a tudatukban, hogy akkor ez ettől működik. Holott valójában azt szeretné hogyha affelé billentené, hogy ez attól működik, hogy az Úr Isten minket tesz alkalmassá együtt, hogy ez működjön. Ez nem egy embernek a karakterétől működőképes, hanem azoktól itt, akik mondják is, hogy ez kell. De azért nem vagyok ez ügyben elkeseredett, mert látom azokat az embereket, akik fölismerik a saját hitbéli elhívásukat. Beállnak cselekvő módon ebbe a közösségbe.” (14/116)

A lelkészek felszenteléskor is tesznek esküt, elkötelezik magunkat az egyházi szolgálatra, de kérdés, hogy az elhívás egy konkrét helyre, időszakra vonatkozik-e, illetve lehet-e több elhívása valakinek az életben?³⁴ Vannak, akik szerint a speciális elhívás speciális küldetéssel is párosul. Rendszerint ezek a már megkezdett úton visszatekintő, „nem lehetett másképp” megértések:

„Szerintem abban az elhívásomban nagyon megerősítő volt, hogy konkrétan van feladatom. Tehát hogy nem csak az, hogy én egy lelkész vagyok, hanem, abban erősödtem személyesen, hogy nekem itt, ezen a poszton van konkrétan feladatom. [...] Itt konkrétan megtalálhatom, (...) hogy konkrétan a református fiatalok, református iskolák egyfajta lelkeségi megújulása felé nekem van hivatásom, és ezt most konkrétan meg tudom élni itt az [ifjúsági szervezet neve]-ben. Tehát ez az elhívás konkrétsága.” (24/41)

KI LEHET-E LÉPNI A SZOLGÁLATBÓL?

A Krisztus követésére szóló speciális elhívás érvényben marad az egyházi szolgálatból kilépett lelkészek esetében is, de a konkrét feladatokban megtapasztalt külső elhívás megszűnik. Mivel a konkrét küldetésre elhívás egy adott időszakban az életértelem kérdés megválaszolásának központi jelentőségű eseménye, folyamata volt, így adott esetben a szolgálatból való kilépés az élet több dimenziójában krízist okozhat. Egyházjogi értelemben lehető az egyházi szolgálat, de lélektani értelemben nem egyszerű feladat, hiszen egy szerepből és egy

³⁴ Klessmann, M.: *Das Pfarramt – Einführung in Grundfragen der Pastoraltheologie*, Göttingen, Neukirchener, 2012, 202–204.

közösségből való kilépést is jelent annak fájdmával és gyászával.³⁵ Teológiai értelemben sem könnyű „letenni” a szolgálatot, hiszen az elhívásnak eszkatológiai dimenziója is van.³⁶ A lelkész egyszer már esküt tett felszentelésekor és elkötelezte magát az egyházban való szolgálatra, mintegy „Krisztus munkatársává” vált, ezért munkája nemcsak a földi élet vonatkozásában értelmezhető, hiszen szolgálata a maga és az embertársai saját és mások üdvösségére, örök életére van hatással.³⁷ A puritán gondolkodásban az elfogadott volt, hogy valaki választ egy hivatást, hiszen egy embernek sokféle talentuma lehet az életben, viszont ha elvállalt egy feladatot, egy hivatást, akkor elhívása hatályba lépett, ezért amennyire rajta áll, ki kell tartania benne.³⁸ Ahogy Kálvin fogalmaz „Olyan (...) az élet, mint egy őrhely (*statio*), amelyre az Úr állított bennünket, s amelyben ki kell tartanunk, amíg Ő vissza nem hív. (...) Minden egyes ember számára tehát élete útja mintegy az Úr által rendelt őrállomás, hogy élete folyamán ide-oda ne vándoroljon.”³⁹ Mi történik abban az esetben, ha valaki már elvállalta ezt a hivatást, de idővel kilép ebből? Külső elhívása érvényét veszti, hatása mégsem múlik el nyomtalanul:

„Az élet megy tovább, tehát az Isten gondviselése nem ott kezdődik, hogy az embert elhívja szolgálatra és nem ott fejeződik be, hogy az ember élete valamilyen formában más irányt vesz. Nyilvánvaló, ha az embert elhívja Isten, akkor folyamatosan készíti számára a lehetőséget, alkalmat, helyet, ahol tud közreműködni. Ezeket a helyeket, időket és közösségeket kirendelte Isten. Habár most nem is egyházi munkát végzek, mégis azt kell mondanom, hogy van közösségem, van lelki otthonunk is családosan, tehát családdal együtt is, és azt kell, hogy mondjam, hogy egyik sem olyan, amiért szégyenkezнем kéne.

³⁵ A szerepvesztés jelenségéről László János a következő megállapítást írja: „A levált identitásélem helyére új támpontként új identitásélem illeszkedik, amely, ha más nem, a „szerepvesztett ember” szociális identitása lesz. A »bukott ember« identitása a legkülönbözőbb helyzetekben az integrált szerep lényeges szervezője lehet.” László János: *Történelem-történetek, Bevezetés a narratív pszichológiába*, Budapest, Akadémia Kiadó, 2012, 67.

³⁶ J. Moltmann: *The Right to Work – In On Human Dignity: Political Theology and Ethics*, Philadelphia, Fortress, 1984.

³⁷ H. Pachmann: *Pfarrer sein – Ein Beruf und eine Berufung im Wandel*, Göttingen, Vanderhoeck & Ruprecht, 2011, 43.

³⁸ J. P. Guzman: *Eschatological Significance of Human Vocation, In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts*, Orlando, Reformed Theological Seminary, 2004, 40. Vö: M. Josuttis: *Die Einführung in das Leben, Pastoraltheologia zwischen Phänomenologie und Spiritualität*, Gütersloh, Chr. Kaiser, Gütersloher Verlagshaus, 1996, 50.; E. Drewermann: *Kleirker – Psychogramm eines Ideals*, Freiburg, Walter Verlag, 1989, 47. kk.

³⁹ Kálvin J.: *Tanítás a keresztyén vallásra*, Budapest, Magyarországi Református Sajtóosztály, 1991, 147. kk.

Egyedül azért kell szegyenkezniem, hogy ha itt bármilyen egyházi szolgálatot vállalnék, akkor esetleg mások kellemetlen helyzetbe kerülhetnének emiatt.” (7/100)

A lelkészinterjúkban kilenc esetben talákoztunk olyan élettörténettel, amikor egy lelképásztor kilépett a szolgálatból, de minden esetben törekedtek rá, hogy rendelkezési állományban maradjanak. Nem akarták felszámolni a kapcsolatot az egyházzal, és többen egy későbbi életszakaszban újra egyházi szolgálatba álltak. Messzemenő következtetéseket természetesen az interjúk számát tekintve nem vonhatunk le, de azt mindenképp leszögezhetjük, hogy nemcsak külső, de belső következmények nélkül sem tehető le a lelkészi szolgálat.⁴⁰ Ahogy az elhívás kérdése újra és újra felvetődik a lelkészi életpálya során, a szolgálatból való kilépés is, különböző élethelyzetekben visszahozhatja az elhívás, az életkületés kérdéseit. Az életesemények nem állnak önmagukban. Az események láncolatát összefűző reflexiók, a talált magyarázatok kulcsszerepet töltenek be az elhívásban való megerősödés, vagy éppen az attól való eltávolodás folyamatában.

BIBLIOGRÁFIA

- BADCOCK, G. D.: *The Way of Life – A Theology of Christian Vocation*, Eerdmans, Grand Rapids, 1998.
- BELLA, R. N. – MADSEN, R. – SULLIVAN, W. M. – SWIDLER, A. – TIPTON, S.: *Habits of the Heart – Individualism and Commitment in American Life*, New York, Harper & Row, 1986.
- BULTMANN, R.: *Az Újszövetség teológiája*, Budapest, Osiris, 1998, 365.
- DREWERMANN, E.: *Kleirker – Psychogram eines Ideals*, Freiburg, Walter Verlag, 1989.
- FAZAKAS SÁNDOR: Kálvin szociáletikája, in Fazakas Sándor (szerk.): *Kálvin időszerűsége. Tanulmányok Kálvin János teológiájának maradandó értékéről és magyarországi hatásáról*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2009, 104–139.
- GUINNESS, O.: *Az elhívás – életünk céljának megtalálása és beteljesítése*, Budapest, Harmat–KEVE, 2012.
- GUZMAN, J. P.: *Eschatological Significance of Human Vocation. In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts*, Orlando, Reformed Theological Seminary, 2004.
- HAUERWAS, S.: *Seelig sind die Friedfertigen – Ein Entwurf Christlicher Ethik*, Neukirchen, Neukirchener Verlag, 1995.

⁴⁰ O. Guinness: *Az elhívás – életünk céljának megtalálása és beteljesítése*, Budapest, Harmat–KEVE, 2012, 251.

- JOSUTTIS, M.: *Die Einführung in das Leben, Patoraltheologia zwischen Phänomenologie und Spiritualität*, Gütersloh, Chr. Kaiser, Gütersloher Verlagshau, 1996.
- KÁLVIN JÁNOS: *Tanítás a keresztyén vallásra*, Budapest, Magyarországi Református Sajtóosztály, 1991.
- KÁLVIN JÁNOS: *A keresztyén vallás rendszere*, II. kötet, Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.
- KEUPP, H. – AHBE, T. – GMÜR, W. – HÖFER R. – MITZSCHERLICH, B. – KRAUS, W. – STRAUS, F.: *Identitätskonstruktionen – Das Patchwork der Identitäten in der Spätmoderne*, Hamburg, Rowohlt, 1999.
- KLESSMANN, M.: *Das Pfarramt – Einführung in Grundfragen der Pastoraltheologie*, Göttingen, Neukirchener, 2012.
- LÁSZLÓ JÁNOS: *Történelem-történetek, Bevezetés a narratív pszichológiába*, Budapest, Akadémia Kiadó, 2012.
- LUTHER, M.: *Asztali beszélgetések*, Budapest, Helikon, 1983.
- MALLORY, A.: *Saints, Sinners, and the God of the World*, The Hartford Sermon Notebook Transcribed 1679–80, Brill Academic Pub, 2011.
- MOLTMANN, J.: *The Right to Work – In On Human Dignity: Political Theology and Ethics*, Philadelphia, Fortress, 1984.
- NÉMETH DÁVID: *Pásztorálandropológia I.*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2012.
- PACHMANN, H.: *Pferrer sein – Ein Beruf und eine Berufung im Wandel*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2011.
- PANNENBERG W.: *Mi az ember?* Budapest, Egyházforum, 1991.
- PÁL FERENC: *Önbecsülés és spiritualitás in Bizz Magadban! Önértékelés, önfogadás, önbecsülés*, Nyitott Akadémia, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2014, 143–180.
- PERKINS, W.: *The Calling of the Ministry*, Edinburgh, Banner of Truth Trust, (1605) 1996.
- PLESSNER, H.: *Conditio Humana*, GS. Bd VIII., Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1981.
- RITSCHL, D.: *Zur Logik der Theologie – Kurze Darstellung der Zusammenhänge theologischer Grundgedanken*, München, Chr. Kaiser Verlag, 1984.
- SIBA BALÁZS: *Isten és élettörténet – A narratív identitással kapcsolatos kutatási eredmények gyakorlati teológiai jelentősége*, Budapest, Loisir Kiadó, 2010.
- STEVENS, R. P.: *The Other Six Days – Vocation, Work, and Ministry in Biblical Perspective*, Eerdmans, Grand Rapids, 1999.
- TÖRÖK ISTVÁN: *Dogmatika*, Amsterdam, Free University Press, 1985.
- WIKSTRÖM, O.: *A kápráztató sötétség – Szempontok a lelkivezetéshez*, Budapest, Luther Kiadó, 2013.
- WINGREN, G.: *Luther on Vocation*, Philadelphia, Muhlenberg Press, 1957.
- WHITE, C. – WOODFIELD K. – RITCHIE, J.: Reporting and Presenting Qualitative Data, in RITCHIE, J. – LEWIS, J. (eds.): *Qualitative Research Practice – A Guide for Social Science Students and Researchers*, SAGE Publications, London, New Delhi, Thousand Oaks, 2003, 287–320.